

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

ЯКИМЧУК ТЕТЯНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК [330.322:005.21]:637.1

**УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ СТРАТЕГІЄЮ НА
ПІДПРИЄМСТВАХ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ**

Спеціальність 08.00.04 - економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному університеті харчових технологій
Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Федулова Ірина Валентинівна,
Національний університет харчових технологій
Міністерства освіти і науки України,
професор кафедри менеджменту

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Ястремська Олена Миколаївна,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри економіки, організації та
планування діяльності підприємства

кандидат економічних наук
Наконечна Олена Сергіївна,
Міжнародний університет фінансів
Міністерства освіти і науки України,
доцент кафедри фінансів та кредиту

Захист дисертації відбудеться «2» липня 2015 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.058.01 у Національному університеті харчових технологій Міністерства освіти і науки України за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 68, ауд. А-311.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету харчових технологій Міністерства освіти і науки України за адресою: 01601, м. Київ, Володимирська, 68.

Автореферат розісланий «2» червня 2015 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
доктор економічних наук, проф.

О.М. Петухова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В сучасних умовах функціонування вітчизняних підприємств питання, пов'язані із пошуком джерел фінансування інвестицій та раціональним вибором об'єктів інвестування, привертають все більше уваги. Подолання існуючих труднощів у діяльності суб'єктів господарювання для забезпечення стабільного розвитку та підвищення їх конкурентоспроможності можливе завдяки науково обґрунтованому інвестуванню на інноваційній основі та ефективній реалізації інвестиційних проектів.

Серед питань інвестування одним з найбільш актуальних може стати питання активізації інвестиційної діяльності підприємств різних галузей харчової промисловості, що пов'язано з екологічними проблемами та їх глобальними наслідками. Впровадження на переробних підприємствах безвідходних, екологічно безпечних технологій, підтримка сільгоспвиробників як основних постачальників сировини у реалізації екологічно спрямованих інвестиційних проектів вимагають стратегічних інвестиційних вкладень. Здійснення інвестицій на підприємствах різних галузей харчової промисловості має свої особливості, які потребують відповідного наукового підґрунтя для забезпечення ефективності інвестиційної стратегії.

Науково-практичні аспекти стратегічного інвестування на підприємствах були та залишаються сферою наукових інтересів як вітчизняних, так і зарубіжних вчених-дослідників. Питанням, пов'язаним з вирішенням проблем інвестиційної діяльності, присвятили свої дослідження такі науковці як Бланк І.О., Федоренко В.Г., Пересада А.А., Майорова Т.В., Ільчук М.М., Єрохін С.А., Хрущ Н.А., Гуткевич С.О., Баранець Г.В., Швець К.О., Левченко В.В., Фролова Т.О., Петухова О.М., Ястремська О.М., Борщ Л.М., Савчук О.В., Марцин В.С., Наконечна О.С., Волощук Г.О. Пошуком шляхів підвищення ефективності управління підприємствами, обґрунтуванням стратегічних управлінських рішень займалися Ансофф І., Мінцберг Г., Фатхутдінов Р.А., Федулова І.В., Віханський О.С., Сичевський М.П., Градов А.П., Тарасюк Г.М., Мартиненко М.М., Ігнат'єва І.А., Бутнік-Сіверський О.Б., Герасимчук В.Г., Шершньова З.Є., Мартиненко В.П., Пугачов М.І., Пушкар О.І., Сологуб О.П. та ін.

Вирішенню проблем діяльності підприємств різних галузей харчової промисловості присвятили свої дослідження Юхновський І.Р., Дейнеко Л.В., Мостенська Т.Л., Белінська Н.С., Говорушко Т.А., Саблук П.Т., Драган О.І., Заїнчковський А.О., Марченко В.М., Крисанов Д.Ф., Скопенко Н.С., Веклич О.О.

Попри значну увагу до питань інвестування, впровадження стратегій та підвищення ефективності діяльності підприємств харчової промисловості, залишаються невирішеними питання забезпеченості підприємств різних галузей науково-обґрунтованими методами управління інвестиційною стратегією та пошуку дієвих механізмів її реалізації.

Теоретична і практична значимість вирішення питань удосконалення перспективного управління інвестиційною діяльністю через підвищення ефективності реалізації інвестиційної стратегії підприємств обумовила вибір теми даного наукового дослідження та її актуальність.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дане наукове дослідження виконано відповідно до науково-дослідної теми кафедри менеджменту Національного університету харчових технологій «Управління підприємствами в умовах забезпечення продовольчої безпеки» (номер державної реєстрації 0112U004638), в межах якої автором здійснено аналіз діяльності підприємств молочної галузі для розроблення методичного підходу з урахуванням показників результативності господарювання, що дозволило удосконалити управління інвестиційною стратегією підприємств.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розроблення теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо управління інвестиційною стратегією на підприємствах молочної галузі харчової промисловості України.

Відповідно до вище вказаної мети у даній роботі були поставлені та вирішені наступні завдання:

- дослідити теоретичні підходи до визначення сутності інвестиційної стратегії як об'єкта управління та інвестиційної політики, уточнити понятійно-категоріальний апарат теорії управління інвестиціями підприємства;
- класифікувати функціональні стратегії, які повинні бути враховані в процесі управління інвестиційною стратегією підприємств; визначити місце інвестиційної стратегії в стратегічному наборі підприємства;
- дослідити існуючі теоретико-методичні підходи до процесу формування та реалізації інвестиційної стратегії підприємства та розвинути їх;
- проаналізувати здатність підприємств молочної галузі реалізовувати інвестиційну стратегію та визначити основні проблеми в господарській діяльності підприємств галузі;
- дослідити особливості інвестиційної діяльності підприємств молочної галузі та визначити вплив чинників середовища на інвестиційну політику та інвестиційну стратегію досліджуваних підприємств;
- дослідити показники ефективності управління інвестиційною та господарською діяльністю підприємств та визначити ті показники, за допомогою яких можна оцінити внутрішню готовність підприємств до реалізації інвестиційної стратегії;
- розробити методичний підхід, що дозволить удосконалити процес управління інвестиційною стратегією на підприємствах молочної галузі та запропонувати напрями удосконалення управління інвестиційною стратегією на досліджуваних підприємствах з урахуванням особливостей їх функціонування.

Об'єктом дослідження є процес управління інвестиційною стратегією підприємств.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та науково-практичних аспектів формування та ефективної реалізації інвестиційної стратегії підприємств молочної галузі України.

Методи дослідження. Для досягнення основної мети даної дисертаційної роботи та виконання поставлених завдань були використані наукові методи дослідження: *логічні* (узагальнення, аналіз, синтез та ін.) – для дослідження сутності економічних категорій «інвестиційна стратегія» та «інвестиційна політика», для класифікації інвестиційних стратегій; *монографічний* – для вивчення та описання теорії і практики управління інвестиційною діяльністю підприємств; *кореляційно-регресійний* – для оцінювання зв'язків між досліджуваними показниками; *статистичні* (порівняння, методи обробки рядів динаміки, групування та ін.) – для оцінки тенденцій та зображення зміни досліджуваних показників у часі; *соціологічні* (анкетне опитування експертів) – для оцінки якісних показників управлінської складової готовності підприємства до реалізації інвестиційної стратегії; *графічний* – для наочного зображення готовності підприємства до реалізації досліджуваної стратегії.

Інформаційна база даного наукового дослідження – законодавчі акти України з питань інвестування, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених-дослідників, дані Державної служби статистики України, дані вітчизняних підприємств з виробництва молочних продуктів та морозива. Для написання дисертаційної роботи та для обробки інформації використано програмний пакет Microsoft Office.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:

вперше:

- запропоновано методичний підхід до оцінки готовності підприємства до реалізації інвестиційної стратегії, який на основі оцінки та співставлення результатів операційної, фінансової, інвестиційної діяльності підприємства та галузі дозволяє визначити рівень достатності внутрішньої готовності підприємства до реалізації інвестиційної стратегії та відповідності її складових існуючим вимогам конкурентного середовища, що допомагає приймати обґрунтовані рішення під час управління інвестиційною стратегією;

удосконалено:

- теоретичний підхід до класифікації функціональних стратегій підприємства, які запропоновано поділяти за спрямованістю та за видами діяльності, що підлягають бухгалтерському обліку;

- методичний підхід до формування інвестиційної стратегії підприємства та управління нею, що, на відміну від існуючих, побудований з урахуванням взаємозв'язку інвестиційної з іншими функціональними стратегіями підприємства та враховує безперервний вплив зовнішнього середовища на діяльність підприємства;

дістали подальшого розвитку:

- понятійно-категоріальний апарат теорії управління інвестиціями підприємства в частині уточнення понять «інвестиційна стратегія», «інвестиційна політика», «оцінка готовності підприємства до реалізації

інвестиційної стратегії» як складових процесу управління інвестиційною стратегією підприємства;

- теоретико-методичний підхід до оцінювання ефективності інвестиційної діяльності підприємства за рахунок коефіцієнтів доходності інвестиційних витрат, співвідношення темпів росту чистого прибутку до темпів росту чистого руху коштів від інвестиційної діяльності;

- теорія управління інвестиціями за рахунок обґрунтування відмінностей між інвестиційною політикою та інвестиційною стратегією та їх складовими елементами.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати наукового дослідження доведені до методичних та практичних рекомендацій, які можуть бути використані як основа для розв'язання існуючих проблем у сфері інвестування та для удосконалення управління інвестиційною діяльністю підприємств молочної галузі та підприємств харчової промисловості в цілому. Результати досліджень використано в процесі управління інвестиційною стратегією на ПрАТ «КАГМА» (довідка № 25 від 23.01.2015 р.) та ТОВ «ЛВК-МІЛК» (довідка № 121/3 від 18.12.2014 р.).

Теоретичні розробки автора впроваджено у навчальний процес Національного університету харчових технологій при викладенні дисциплін «Менеджмент», «Інвестиційний менеджмент», «Стратегічний менеджмент», «Стратегічний аналіз у прийнятті управлінських рішень» (довідка від 17 грудня 2014 р.).

Особистий внесок здобувача. Висновки, науково-теоретичні розробки із удосконалення теорії управління інвестиціями, практичні рекомендації в даній дисертаційній роботі отримані на основі наукових досліджень, проведених автором самостійно. Усі наукові праці, в яких були опубліковані результати даної дисертаційної роботи, є одноосібними.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та проміжні результати дисертаційної роботи висвітлено та обговорено на: IV Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми економіки підприємств в умовах сталого розвитку» (м. Київ, 2008 р.); 74-й та 76-й наукових конференціях молодих учених, аспірантів і студентів «Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем харчування людства у XXI столітті» (м. Київ, 2008 р., 2010 р.); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Наука и практика: Проблемы, Идеи, Инновации» (м. Чистопіль, 2009 р.); VI та VII Міжнародних науково-теоретичних конференціях молодих учених і студентів «Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку виробничої сфери» (м. Донецьк, 2009 р., 2010 р.); VII Міжнародній науково-практичній конференції «Проектирование модели менеджмента организации: научные и прикладные аспекты» (м. Єкатеринбург, 2010 р.); I та II Всеукраїнських науково-практичних конференціях студентів, аспірантів і молодих учених «Участь молоді у розвитку суспільства України» (м. Київ, 2010 р., 2011 р.); VI Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми економіки підприємств в сучасних умовах» (м. Київ, 2010 р.); I та II Всеукраїнських науково-практичних

конференціях «Підвищення ефективності діяльності підприємств харчової та переробної галузі АПК» (м. Київ, 2012 р., 2013 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Теоретичні та практичні аспекти розвитку менеджменту підприємств виробничої сфери: світовий та вітчизняний досвід» (м. Житомир, 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки в умовах глобальної нестабільності» (м. Кременчук, 2013 р.); ІХ Міжнародній науково-практичній конференції «Менеджмент и экономика отраслевых организаций: теория, методология и практика» (м. Єкатеринбург, 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Интеграция науки и бизнеса в агропромышленном комплексе» (м. Курган, 2014 р.); ІV Міжнародній науковій конференції молодих вчених «Актуальные проблемы и направления социально-экономического развития Республики Беларусь и ее регионов» (м. Мінськ, 2014 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи висвітлені у 8 одноосібних статтях, опублікованих у фахових виданнях України, одне з яких входить у науко-метричну базу даних SCOPUS, загальним обсягом 3,36 друкованих аркушів; у міжнародній статті – 0,76 друкованих аркушів; у матеріалах 17 науково-практичних конференцій (2,32 друкованих аркушів).

Всього за результатами наукового дослідження опубліковано 26 наукових праць, загальним обсягом 6,44 друкованих аркушів.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі змісту, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел зі 199 найменувань та 12 додатків. Обсяг основної частини складає 173 сторінки машинописного тексту. Матеріали дисертації містять 35 таблиць, 28 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** було обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, сформульовано мету та завдання, визначено об'єкт, предмет та основні методи наукового дослідження, охарактеризовано наукову новизну, підтверджено практичне значення та представлено апробацію одержаних результатів.

У першому розділі **«Теоретичні та науково-практичні аспекти управління інвестиційною стратегією на підприємствах харчової промисловості»** досліджено економічну сутність інвестиційної стратегії та обґрунтовано її відмінність від інвестиційної політики, визначено місце інвестиційної стратегії в стратегічному наборі підприємства та чинники впливу на ефективність реалізації інвестицій підприємствами харчової промисловості, удосконалено методичний підхід до формування інвестиційної стратегії підприємства та управління нею.

Для уточнення економічної сутності поняття «інвестиційна стратегія» та для обґрунтування його нетотожності з поняттям «інвестиційна політика» досліджено підходи до визначення цих категорій та проаналізовано сутність економічних категорій «стратегія», «політика», «інвестиції», «інвестиційна

діяльність». Аналіз сутності цих понять дозволив виокремити основні структурні елементи інвестиційної політики та інвестиційної стратегії, які покладені в основу побудови авторських визначень.

Інвестиційна політика підприємства – частина політики підприємства, яка спрямовує та регулює інвестиційну діяльність відповідно до обраного напрямку його подальшого розвитку через встановлення обмежень для вибору відповідних інвестиційних проектів та здійснення інвестиційного процесу з метою досягнення загальних стратегічних цілей діяльності підприємства. *Інвестиційна стратегія* – підтримуюча (функціональна) стратегія підприємства, яка через вибір адаптованих до зовнішнього середовища об'єктів інвестування, які враховують доступні ресурси та правила інвестиційної діяльності, дозволяє у довгостроковій перспективі досягти не тільки інвестиційного ефекту, але й загальних стратегічних цілей підприємства.

Як одна з функціональних стратегій у стратегічному наборі підприємства, інвестиційна стратегія деталізує ділову стратегію підприємства та взаємопов'язана з іншими функціональними стратегіями. На певному проміжку часу інвестиційна стратегія формується сукупністю інвестиційних проектів, реалізація інвестицій в межах яких є підґрунтям розвитку підприємства. Інвестиції підприємств харчової промисловості, як правило, здійснюються у короткостроковому та довгостроковому періоді з економічною, соціальною чи екологічною метою, їм притаманна стійкість до впливу інфляції, достатньо високий рівень ризику та низька ліквідність. Тому, для досягнення поставлених інвестиційних цілей необхідно якісно організовувати інвестиційну діяльність, а в процесі управління інвестиційною стратегією сконцентрувати увагу на обґрунтованому виборі інвестиційних проектів та інших стратегічних рішень з урахуванням особливостей діяльності підприємств.

Узагальнення та аналіз поглядів науковців дозволили згрупувати інвестиційні стратегії підприємств за наступними класифікаційними ознаками: за видам інвестиційної діяльності (інвестицій), за рівнем ризику, за рівнем інноваційності, за стадією економічного циклу.

Ефективність реалізації будь-якого виду інвестиційної стратегії на підприємствах будь-якої галузі харчової промисловості залежить від впливу значної кількості чинників. Ці чинники, а також їх зміну варто враховувати під час управління інвестиційною стратегією, яке умовно можна поділити на два основні етапи – формування та реалізація.

На основі аналізу підходів до формування інвестиційної стратегії запропоновано розглядати процес управління досліджуваною стратегією із урахуванням інших стратегій у стратегічному наборі підприємства та з урахуванням постійного впливу зовнішнього середовища на її реалізацію.

Для визначення функціональних стратегій, які доречно враховувати в процесі формування та реалізації інвестиційної стратегії, їх класифіковано залежно від спрямованості на внутрішні та зовнішні. Внутрішні функціональні стратегії запропоновано класифікувати за основними видами діяльності, які підлягають бухгалтерському обліку згідно з Національним положенням

(стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 7 (МСБО 7) «Звіт про рух грошових коштів», на фінансову, інвестиційну та виробничу (операційну). Ця класифікація використана для схематичного зображення управління інвестиційною стратегією на підприємствах харчової промисловості (рис. 1).

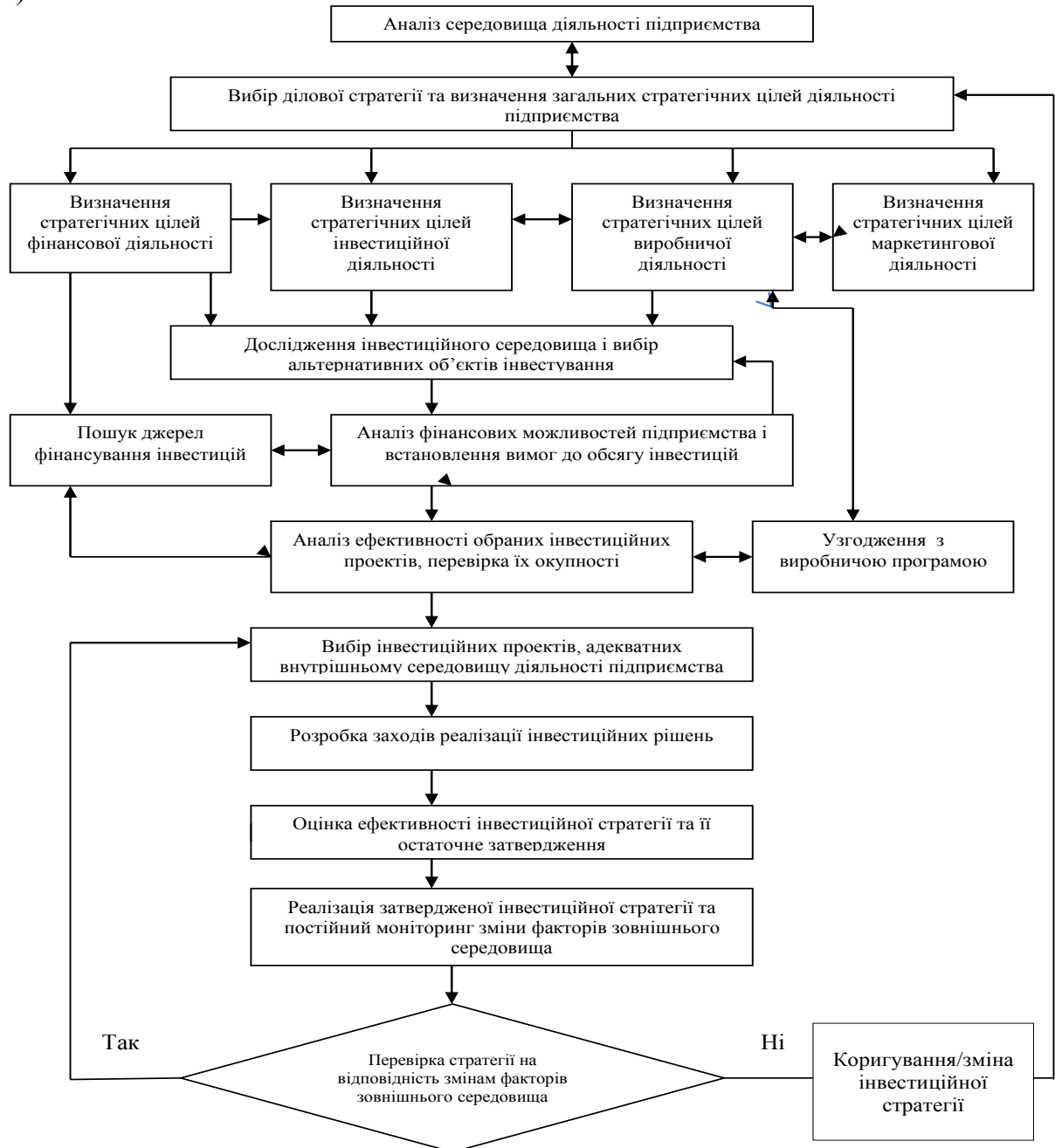

Рис. 1. Схема управління інвестиційною стратегією підприємств харчової промисловості

Впровадження інвестиційної стратегії відбувається через реалізацію її складових – інвестиційних проектів, та через інформаційну підтримку, забезпечення якої основна ціль служби контролінгу.

У другому розділі «Проблеми та наслідки реалізації інвестиційної стратегії на підприємствах молочної галузі» досліджено результати діяльності підприємств молочної галузі за трьома напрямками (управлінським, фінансовим та виробничим), проаналізовано вплив молочного скотарства на результати діяльності підприємств молочної галузі та визначено вплив чинників середовища їх функціонування на інвестиційну політику та інвестиційну стратегію.

Аналіз результатів інвестиційної діяльності підприємств харчової промисловості дозволив визначити, що протягом аналізованого періоду одними з найбільш інвестиційно активних були підприємства з виробництва молочних продуктів та морозива. Серед підприємств молочної галузі для апробації отриманих результатів обрано ПАТ «Баштанський сирзавод», ПАТ «Яготинський маслозавод», ПАТ «Городенківський сирзавод», ПАТ «Пирятинський сирзавод», ПАТ «Вімм-Білл-Данн», ПАТ «Галактон» та ПАТ «Чернігівський молокозавод». Обрані підприємства входили до складу компаній, частка ринку яких була найбільшою, та впроваджували інвестиційні проекти з економічною та неекономічною метою.

Головними об'єктами інвестування на підприємствах молочної галузі були основні засоби та інші необоротні активи. Інвестиції в основний капітал підприємств молочної галузі протягом аналізованого періоду збільшились з 464,5 млн. грн. у 2003 році до 1249,2 млн. грн. у 2013 році (рис. 2).

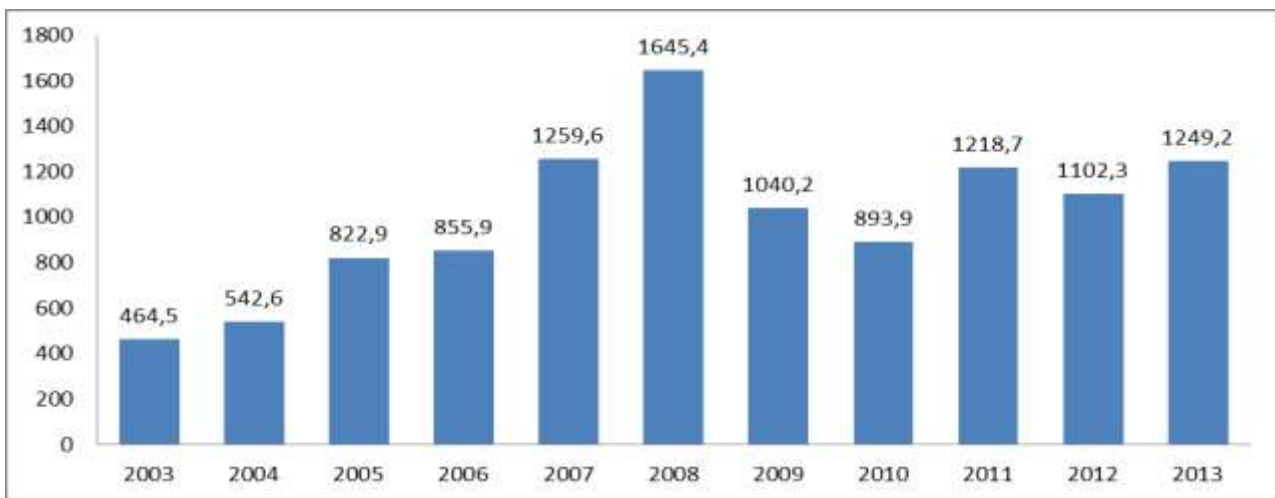

Рис. 2. Обсяг інвестицій в основний капітал підприємств молочної галузі України за 2003-2013 рр., млн. грн.

Протягом аналізованого періоду підприємства щорічно здійснювали інвестиції у придбання нового обладнання, машини, модернізацію ліній, реконструкцію приміщень тощо. ПАТ «Яготинський маслозавод» здійснював інвестиції у модернізацію цеху з виготовлення кисломолочного сиру, ПАТ «Баштанський сирзавод» – у будівництво цеху з виробництва цільномолочної продукції, соляного відділення та відділення приймання та миття цистерн, тощо. Проте на багатьох підприємствах молочної галузі експлуатувалася значна частина морально застарілого обладнання, що перешкоджало впровадженню

безвідходних технологічних процесів, підвищенню якості і конкурентоспроможності продукції. Вибір об'єктів інвестування не дозволив суттєво покращити стан матеріально-технічної бази підприємств галузі, а їх інвестиційна привабливість була обумовлена порівняно нетривалим виробничим циклом, наявністю постійного попиту на продукцію, швидким товарооборотом, що в свою чергу позитивно впливає на період окупності інвестиційних проектів.

Реалізовувати інноваційні проекти, які потребують значних інвестицій, перешкоджали обмежені фінансові ресурси. Протягом десяти років аналізованого періоду у підприємств молочної галузі України спостерігалася стійка тенденція зменшення обсягу власного капіталу у структурі валюти балансу, що свідчить про переважання позикових коштів у фінансуванні господарської діяльності. Тільки близько половини підприємств молочної галузі в результаті господарювання отримували чистий прибуток, а тому могли здійснювати інвестиційну діяльність. Недостатньо ефективно здійснювалось управління існуючими ресурсами на підприємствах молочної галузі.

Проаналізовано стан молочного скотарства та його вплив на інвестиційну діяльність підприємств. Відсутність достатньої кількості якісної сировини обмежує обсяги виробництва молочної продукції та морозива, впливає на вибір об'єктів інвестування. Компанія «Данон», до складу якої входить ПАТ «Галактон», та ПАТ «Яготинський маслозавод» здійснювали цілеспрямовану підтримку сільгоспвиробників, інвестували кошти для забезпечення власних виробничих потужностей молочною сировиною.

Аналіз діяльності підприємств молочної галузі дозволив виокремити чинники, які впливають на інвестиційну політику та стратегію підприємства.

У третьому розділі **«Удосконалення управління інвестиційною стратегією на підприємствах молочної галузі»** розроблено методичний підхід до оцінки готовності підприємства до реалізації інвестиційної стратегії для підвищення обґрунтованості прийняття рішень в процесі стратегічного управління інвестиціями, підтверджено ефективність запропонованого методичного підходу за результатами його апробації на обраних підприємствах молочної галузі.

На основі попередніх досліджень визначено роль інвестиційної політики на кожному етапі формування інвестиційної стратегії підприємства. В сукупності інвестиційні політика та стратегія демонструють здатність менеджерів реалізовувати у довгостроковій перспективі інвестиції, в тому числі організовувати роботу працівників, задіяних у формуванні стратегічних рішень та у реалізації інвестиційних проектів. Результат здатності керівництва підприємства управляти інвестиційною стратегією проявляється в її ефективності.

Для обґрунтування управлінських рішень доцільно оцінити готовність підприємства до реалізації інвестиційної стратегії, під якою розуміємо сформовану в результаті попередньої діяльності підприємства здатність діяти в існуючому зовнішньому середовищі таким чином, щоб через визначений час

досягти поставлених стратегічних інвестиційних цілей за допомогою реалізації обраних інвестиційних проектів. Запропонований методичний підхід до оцінки готовності підприємства до реалізації інвестиційної стратегії зображений схематично на рис. 3.

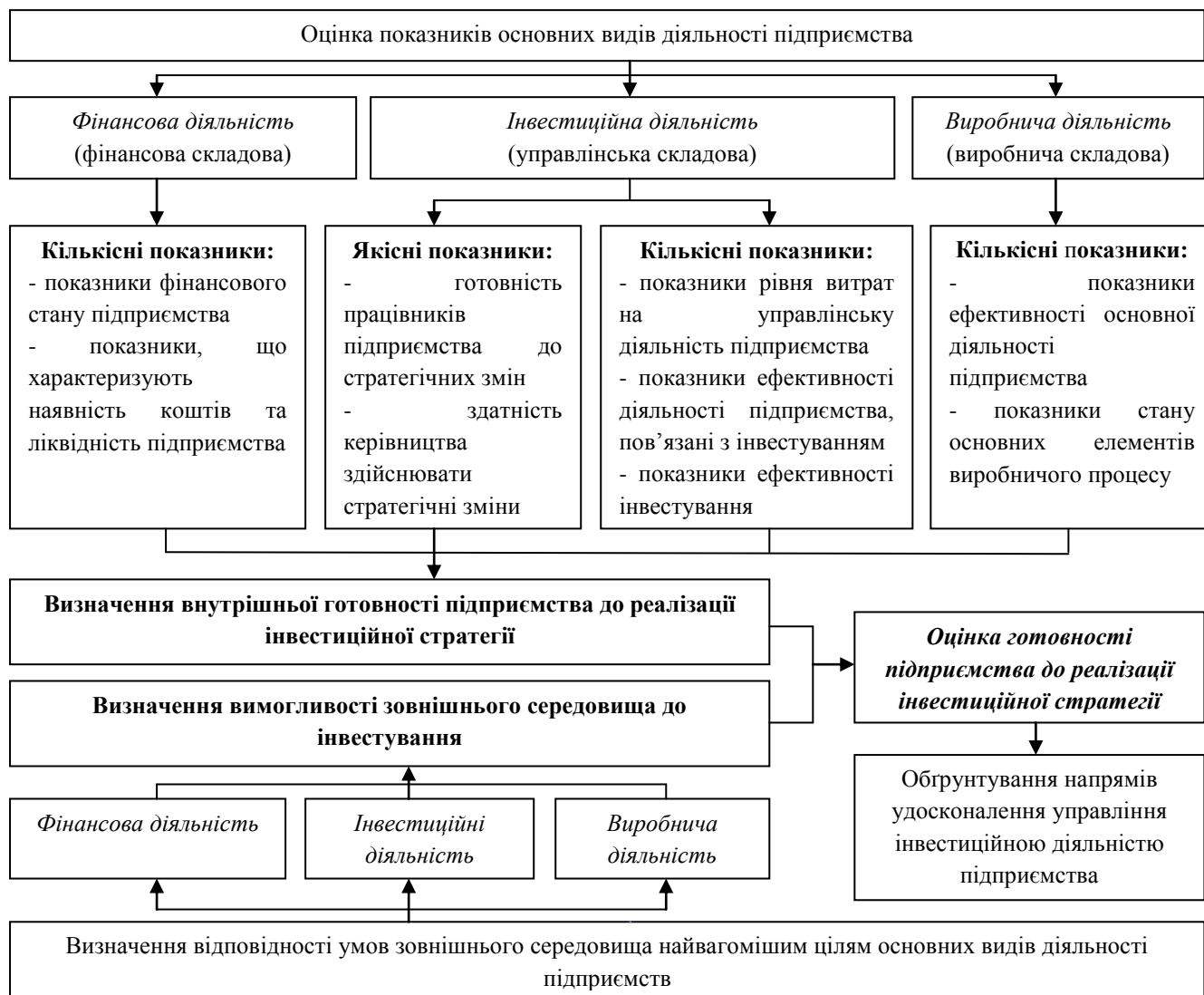

Рис. 3. Методичний підхід оцінки готовності підприємства до реалізації інвестиційної стратегії

З урахуванням місця інвестиційної стратегії у стратегічному наборі оцінка внутрішньої готовності підприємства до реалізації досліджуваної стратегії складається відповідно з трьох складових: управлінської («вертикальної»), виробничої та фінансової («горизонтальних»). Для розрахунку значення інтегрального показника за кожною складовою доцільно дотримуватись наступної послідовності дій:

1. Визначити показники, на основі яких буде проводитись оцінка складової. Крім відомих показників, для оцінки управлінської складової запропоновано розраховувати коефіцієнт співвідношення темпів росту чистого прибутку до темпів росту чистого руху коштів від інвестиційної діяльності та коефіцієнт доходності інвестиційних витрат.

2. Нормалізувати отримані значення показників.

3. Визначити вагові коефіцієнти та розрахувати інтегральний показник оцінки кожної складової готовності підприємства до реалізації інвестиційної стратегії.

Кожну оцінену таким чином складову для визначення достатності даного рівня готовності умовам функціонування підприємств доречно порівняти із певним показником зовнішнього конкурентного середовища. Порівняння інтегральних показників складових з відповідними їм інтегральними показниками зовнішнього середовища дозволить визначити напрям управлінських рішень щодо удосконалення діяльності підприємства. З цією метою запропоновано використання матриці спрямування управлінських рішень, в якій поділ осей здійснено за рівномірною шкалою (рис. 4).

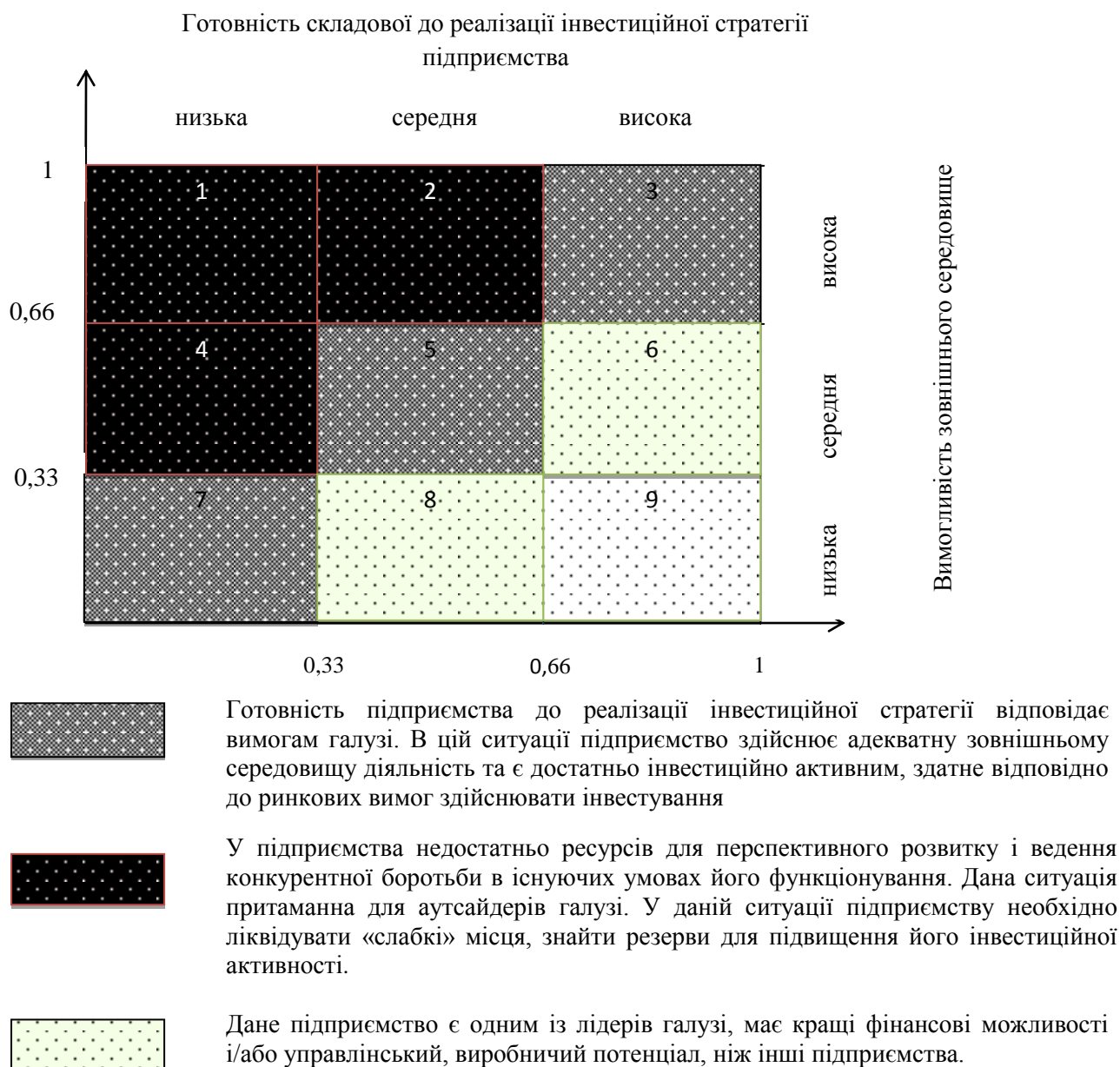

Рис. 4. Матриця спрямування управлінських рішень щодо удосконалення діяльності підприємства для підвищення ефективності інвестування

Для порівняння рівня внутрішньої готовності підприємства за окремими складовими з вимогливістю зовнішнього середовища обрано показники, які характеризують основні цілі, що переслідує підприємство, здійснюючи ту чи іншу діяльність. Відповідно, для визначення відповідності готовності трьох складових підприємства до реалізації інвестиційної стратегії у існуючих ринкових умовах обрано наступні показники:

- для управлінської складової – темпи росту інвестицій в основний капітал;
- для виробничої складової – темпи росту обсягів виробництва в галузі;
- для фінансової складової – рентабельність операційної діяльності.

Загальний рівень готовності підприємства до реалізації інвестиційної стратегії можна порахувати у відсотковому вираженні та зобразити графічно. Результати апробації методичного підходу до оцінки готовності підприємства до реалізації інвестиційної стратегії обраних підприємств молочної галузі представлені у табл. 1.

Таблиця 1

Розрахунок готовності підприємств молочної галузі до реалізації інвестиційної стратегії

Найменування складової підприємства	Узагальнена оцінка складової	Рівень внутрішньої готовності підприємства до реалізації інвестиційної стратегії, %	Рівень вимогливості зовнішнього середовища до здійснення інвестиційної діяльності підприємств, %	Готовність підприємства до реалізації інвестиційної стратегії, %
<i>ПАТ «Бацтанський сирзавод»</i>				
Управлінська	0,60	30	33,63	89
Виробнича	0,52			
Фінансова	0,48			
<i>ПАТ «Вімм-Білл-Данн»</i>				
Управлінська	0,54	24,03	33,63	71
Виробнича	0,45			
Фінансова	0,44			
<i>ПАТ «Галактон»</i>				
Управлінська	0,47	19,035	33,63	57
Виробнича	0,39			
Фінансова	0,42			
<i>ПАТ «Городенківський сирзавод»</i>				
Управлінська	0,58	26,97	33,63	80
Виробнича	0,45			
Фінансова	0,48			
<i>ПАТ «Пирятинський сирзавод»</i>				
Управлінська	0,56	31,08	33,63	92
Виробнича	0,59			
Фінансова	0,52			
<i>ПАТ «Чернігівський молокозавод»</i>				
Управлінська	0,60	32,7	33,63	97
Виробнича	0,58			
Фінансова	0,51			
<i>ПАТ «Яготинський маслозавод»</i>				
Управлінська	0,46	20,93	33,63	62
Виробнича	0,48			
Фінансова	0,43			

Згідно з отриманими результатами ПАТ «Галактон» ПАТ «Яготинський маслозавод» мають середній рівень готовності до реалізації інвестиційної стратегії. Інші досліджувані підприємства – високий. Це свідчить про те, що підприємства в цілому приймали адекватні зовнішньому середовищу управлінські рішення, проте є «слабкі» сторони в діяльності досліджуваних підприємств, які необхідно ліквідувати для активізації інвестиційних процесів.

Таким чином, запропонований методичний підхід до оцінки готовності підприємства дозволяє визначити найбільш слабкі сторони у реалізації інвестиційної стратегії у попередньому періоді для кожного досліджуваного підприємства. На основі аналізу всіх складових даної оцінки та розрахованих показників можна визначити найбільш вагомі фактори негативного впливу та знайти шляхи для їх усунення, що дозволить ефективніше реалізовувати нову чи скореговану інвестиційну стратегію.

ВИСНОВКИ

В дисертаційній роботі представлено авторське вирішення важливого завдання управління інвестиційною стратегією на підприємствах молочної галузі, що дозволило сформулювати наступні висновки:

1. В результаті дослідження теоретичних підходів до визначення сутності інвестиційної стратегії та інвестиційної політики уточнено зміст цих понять. Інвестиційна політика підприємства – частина політики підприємства, яка спрямовує та регулює інвестиційну діяльність відповідно до обраного напрямку його подальшого розвитку через встановлення обмежень для вибору відповідних інвестиційних проектів та здійснення інвестиційного процесу з метою досягнення загальних стратегічних цілей діяльності підприємства. Інвестиційна стратегія – підтримуюча (функціональна) стратегія підприємства, яка через вибір адаптованих до зовнішнього середовища об'єктів інвестування, що враховують доступні ресурси та правила інвестиційної діяльності, дозволяє у довгостроковій перспективі досягти не тільки інвестиційного ефекту, але й загальних стратегічних цілей підприємства.

2. Як одна із функціональних стратегій інвестиційна стратегія тісно пов'язана з іншими стратегіями у стратегічному наборі підприємства. Проте відсутність у сучасних літературних джерелах єдиного переліку функціональних стратегій потребувало їх класифікації, щоб в подальшому удосконалити управління досліджуваною стратегією з урахуванням її взаємозв'язку з іншими функціональними стратегіями. Запропоновано залежно від спрямованості поділяти всі функціональні стратегії на зовнішні та внутрішні. У свою чергу, внутрішні функціональні стратегії запропоновано класифікувати за основними видами діяльності, які підлягають бухгалтерському обліку, та відповідно виокремлювати, крім інвестиційної, фінансову та виробничу (операційну) стратегії.

3. Дослідження існуючих підходів до процесу формування та реалізації інвестиційної стратегії підприємств дозволило удосконалити його за

допомогою врахування взаємозв'язку інвестиційної з іншими функціональними стратегіями підприємства та з урахуванням безперервного впливу зовнішнього середовища на діяльність підприємства.

4. Проаналізовано здатність підприємств молочної галузі реалізовувати інвестиційну стратегію за трьома напрямками (управлінським, фінансовим та виробничим) та визначено основні проблеми в господарській діяльності підприємств галузі. Через брак власних фінансових коштів підприємства молочної галузі мали обмежені можливості щодо інвестування та недостатньо ефективно здійснювали управління господарською діяльністю, необґрунтовано обирали об'єкти інвестування, що протягом десяти років аналізованого періоду не дозволило підприємствам покращити стан матеріально-технічної бази та вирішити проблеми із забезпеченням основної сировини необхідної якості в достатній кількості. Як наслідок, щороку зменшувались обсяги виробництва майже всіх основних видів молочної продукції, майже половина підприємств галузі були збитковими, а отже, не здатними здійснювати інвестиційну діяльність.

5. Дослідження особливостей інвестиційної діяльності підприємств молочної галузі дозволило виокремити основні чинники впливу на рівні макро-, мезо- та мікросередовища, визначити їх вплив на інвестиційну політику та інвестиційну стратегію підприємств молочної галузі.

6. Для оцінки внутрішньої готовності підприємства до реалізації інвестиційної стратегії запропоновано розраховувати інтегральні показники для кожної складової за певними групами показників. До основних груп показників належать:

- управлінська складова – показники рівня витрат на управлінську діяльність підприємства; показники ефективності діяльності підприємства, пов'язані з інвестуванням; показники ефективності самого інвестування; показники готовності працівників підприємства до стратегічних змін та здатності керівництва здійснювати стратегічні зміни. Запропоновано для розрахунку ефективності інвестування два показника: коефіцієнт співвідношення темпів росту чистого прибутку до темпів росту чистого руху коштів від інвестиційної діяльності та коефіцієнт доходності інвестиційних витрат;

- виробнича складова – показники ефективності основної діяльності та показники стану основних елементів виробничого процесу;

- фінансова складова – показники фінансового стану та показники, що характеризують наявність коштів та ліквідність підприємства.

7. Запропоновано методичний підхід, що дозволяє удосконалити процес управління інвестиційною стратегією на підприємствах молочної галузі та визначити напрями удосконалення управління інвестиційною стратегією на досліджуваних підприємствах з урахуванням особливостей їх функціонування. Методичний підхід до оцінки готовності підприємства до реалізації інвестиційної стратегії побудований на основі оцінки та співставлення результатів виробничої, фінансової, інвестиційної діяльності підприємства та

галузі, дозволяє визначити рівень достатності внутрішньої готовності підприємства до реалізації інвестиційної стратегії та її складових існуючим вимогам зовнішнього середовища, що допомагає приймати обґрунтовані рішення під час управління інвестиційною стратегією.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у наукових фахових виданнях:

1. Якимчук Т. В. Роль інвестиційної стратегії в діяльності підприємства / Т. В. Якимчук // Наукові праці Національного університету харчових технологій. – 2008. - № 27. – С. 144-145 (0,27 д.а.).
2. Якимчук Т. В. До питання регулювання інвестиційної діяльності на підприємствах України / Т. В. Якимчук // Наукові праці Національного університету харчових технологій. – 2010. - № 36. – С. 155-158 (0,29 д.а.).
3. Якимчук Т. В. Теоретичні аспекти формування інвестиційної стратегії на підприємствах харчової промисловості / Т. В. Якимчук // Формування ринкових відносин в Україні: збірник наукових праць. – 2010. - №11 (114). – С. 79-83 (0,41 д.а.).
4. Якимчук Т. В. Співвідношення понять: інвестиційна стратегія та інвестиційна політика / Т. В. Якимчук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – 2014. – Випуск 9-1. Частина 4. – С. 19-23 (0,63 д.а.).
5. Якимчук Т. В. Фінансове забезпечення інвестиційної діяльності підприємств молочної промисловості / Т. В. Якимчук // Економічний аналіз: збірник наукових праць. – 2014. – Том 18, №2. – С. 286-290 (0,52 д.а.).
6. Якимчук Т. В. Готовність підприємств молочної галузі до реалізації інвестиційної стратегії / Т. В. Якимчук // Вісник Одеського національного університету. Економіка. – 2014. – Том 19, випуск 5-6. – С. 78-81(0,43 д.а.).
7. Якимчук Т. В. Методичний підхід до оцінки готовності підприємства до реалізації інвестиційної стратегії / Т. В. Якимчук // Інтелект ХХІ. – 2015. - №1. – С. 86-91 (0,33 д.а.).

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав та виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз:

1. Якимчук Т. В. Стан і перспективи розвитку підприємств харчової промисловості України / Т. В. Якимчук // Актуальні проблеми економіки. – 2010. - № 4(106). – С.162-168 (0,48 д.а.).
2. Iakymchuk T. Ukrainian Companies of Food Industry: Investment Activity and Factors Affecting the Results / T. Iakymchuk // Economics&sociology: Scientific Paper. - 2013. – Vol. 6, No 2. – P. 82-93 (0,76 д.а.).

Тези доповідей та матеріали конференцій:

1. Якимчук Т. В. Бенчмаркінг – один із способів визначення стратегії / Т. В. Якимчук : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції [Проблеми економіки підприємств в умовах сталого розвитку]: Тези доп. – К.: НУХТ, 2008. – С. 60 (0,11 д.а.).
2. Якимчук Т. В. Сутність і особливості стратегічного управління / Т. В. Якимчук : програма і матеріали 74-ї наукової конференції молодих учених, аспірантів і студентів [Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем харчування людства у XXI столітті]: Тези доп. – К.: НУХТ, 2008. – С. 81 (0,02 д.а.).
3. Якимчук Т. В. Инвестиционная деятельность предприятий в кризисных условиях функционирования экономики / Т. В. Якимчук : материалы IV международной научно-практической конференции [Наука и практика: Проблемы. Идеи. Инновации]. – Чистополь, ИНЭКА, 2009. – С. 426 -427 (0,14 д.а.).
4. Якимчук Т. В. Сутність інвестиційної привабливості підприємства / Т. В. Якимчук : матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції молодих учених і студентів [Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку виробничої сфери]: Тези доп. В 2-х томах. – Т.2. – Донецьк: ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», 2009. – С. 321-322 (0,09 д.а.).
5. Якимчук Т. В. Урахування ризиків в управлінні інвестиціями на підприємствах харчової промисловості / Т. В. Якимчук : матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції молодих учених і студентів [Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку виробничої сфери]: Тези доп. В 2-х томах. – Т.2. – Донецьк: ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», 2010. – С. 354 -355 (0,09 д.а.).
6. Якимчук Т. В. Проблема обеспечения сырьем на предприятиях молочной отрасли / Т. В. Якимчук : сб. науч. ст. VII междун. науч.-практ. конф. [Проектирование модели менеджмента организации: научные и прикладные аспекты]. – Екатеринбург, Урал. гос. пед. ун-т, 2010. – С. 340 -342 (0,36 д.а.).
7. Якимчук Т. В. Проблема фінансування інвестиційних проектів на підприємствах молочної промисловості / Т. В. Якимчук : програма і матеріали 76-ї наукової конференції молодих учених, аспірантів і студентів [Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем харчування людства у XXI столітті]. – К.: НУХТ, 2010. – С. 90 (0,03 д.а.).
8. Якимчук Т. В. Проблема оновлення основних засобів на молокопереробних підприємствах / Т. В. Якимчук : програма і матеріали науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих учених [Участь молоді у розвитку суспільства України]. – К.: НУХТ, 2010. – С. 224-226 (0,09 д.а.).
9. Якимчук Т. В. Оцінка готовності підприємства до реалізації інвестиційної стратегії / Т. В. Якимчук VI : матеріали Міжнародної науково-

практичної конференції [Проблеми економіки підприємств в умовах сталого розвитку]: Тези доп. – К.: НУХТ, 2010. – С. 41 (0,09 д.а.).

10. Якимчук Т. В. Урахування факторів середовища в управлінні інвестиційною стратегією підприємств молочної галузі / Т. В. Якимчук : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції [Участь молоді у розвитку економіки та суспільства України]. – К.: НУХТ. – 2011. - С. 65-66 (0,11 д.а.).

11. Якимчук Т. В. Інноваційна активність підприємств харчової промисловості / Т. В. Якимчук : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції [Підвищення ефективності діяльності підприємств харчової та переробної галузей АПК]. – К.: НУХТ, 2012. – С. 159-160 (0,08 д.а.).

12. Якимчук Т. В. До питання управління інвестиційною діяльністю підприємств харчової промисловості / Т. В. Якимчук : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців, аспірантів, здобувачів і студентів [Теоретичні та практичні аспекти розвитку менеджменту підприємств виробничої сфери: світовий та вітчизняний досвід]. – Житомир: ЖДТУ, 2013. – С. 180-182 (0,13 д.а.).

13. Якимчук Т. В. Інвестиційна діяльність молокопереробних підприємств України / Т. В. Якимчук : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції [Підвищення ефективності діяльності підприємств харчової та переробної галузей АПК]. – К.: НУХТ. – 2013. – С. 274-276 (0,09 д.а.).

14. Якимчук Т. В. Характеристика стану інвестиційної діяльності підприємств харчової промисловості України / Т. В. Якимчук : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції [Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки в умовах глобальної нестабільності]. – Кременчук, 2013. – С. 312-314 (0,16 д.а.).

15. Якимчук Т. В. Роль инвестиций в обеспечении продовольственной безопасности Украины / Т. В. Якимчук : материалы международной научно-практической конференции, посвященной 70-летию Курганской ГСХА [Интеграция науки и бизнеса в агропромышленном комплексе]. – Курган, 2014. – С. 383-385 (0,13 д.а.).

16. Якимчук Т. В. Финансовый потенциал предприятий молочной отрасли Украины как составляющая их инвестиционной привлекательности / Т. В. Якимчук : материалы IV Международной научной конференции молодых ученых [Актуальные проблемы и направления социально-экономического развития Республики Беларусь ее регионов]. – Минск, 2014. – С. 158-159 (0,08 д.а.).

17. Якимчук Т. В. История развития предприятий молочной отрасли Украины / Т. В. Якимчук : сборник научных статей IX международной научно-практической конференции [Менеджмент и экономика отраслевых организаций: теория, методология и практика]. – Екатеринбург, 2014. – С. 92-95 (0,52 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Якимчук Т. В. Управління інвестиційною стратегією на підприємствах молочної галузі. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Національний університет харчових технологій Міністерства освіти і науки України, Київ, 2015.

У дисертаційній роботі досліджено теоретичні засади управління інвестиційною стратегією підприємств, уточнено основні поняття категоріального апарату, на основі аналізу діяльності підприємств визначено чинники впливу на ефективність реалізації інвестицій, визначено основні відмінності між інвестиційною політикою та інвестиційною стратегією. Обґрунтовано вибір функціональних стратегій, які враховано в удосконаленні підходу до формування інвестиційної стратегії та управління нею.

Запропоновано методичний підхід для удосконалення управління інвестиційною стратегією через прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Методичний підхід до оцінки готовності підприємства до реалізації інвестиційної стратегії побудований на основі співставлення внутрішньої готовності та вимог зовнішнього середовища. Дозволяє визначити та в подальшому усунути недоліки в діяльності підприємства, які обмежують вибір перспективних інвестиційних проектів.

Ключові слова: інвестиції, управління, стратегія, функціональні стратегії, показники, інвестиційна стратегія, інвестиційний проект, підприємства молочної галузі.

АННОТАЦИЯ

Якимчук Т. В. Управление инвестиционной стратегией на предприятиях молочной отрасли. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 - экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). - Национальный университет пищевых технологий Министерства образования и науки Украины, Киев, 2015.

В диссертационной работе исследованы теоретические аспекты управления инвестиционной стратегией предприятий, уточнены основные понятия категориального аппарата. На основе определения и исследования основных структурных элементов понятий «стратегия», «политика», «инвестиции», «инвестиционная деятельность» разработано и представлено авторское определение экономических категорий «инвестиционная стратегия» и «инвестиционная политика», определены основные отличия между ними.

Обоснован выбор функциональных стратегий, которые необходимо учитывать в процессе формирования и реализации инвестиционной стратегии. Схематически представлен усовершенствованный теоретическо-методический

подход к управлению инвестиционной стратегией, который показывает взаимосвязь исследуемой с другими функциональными стратегиями в стратегическом наборе предприятия, а также учитывает постоянное влияние факторов внешней среды на реализацию сформированной инвестиционной стратегии.

Исследование научных работ в сфере инвестирования позволило сгруппировать инвестиционные стратегии предприятий по классификационным признакам: по видам инвестиционной деятельности (инвестиций), по уровню риска, по уровню инновационности, в соответствии со стадией экономического цикла.

Установлено, что эффективность реализации производственной инвестиционной стратегии предприятий во многом определяется обоснованным выбором объектов инвестирования и способностью принимать адекватные внешней среде стратегические решения.

На основе анализа деятельности предприятий определены основные факторы, которые влияют на эффективность реализации инвестиций. Определены отрасли пищевой промышленности, которые в больших объемах, чем другие, вкладывали средства в развитие материально-технической базы предприятий, решение основных проблем хозяйственной деятельности. Среди них выбраны предприятия молочной отрасли для исследований в рамках данной диссертационной работы. Объемы инвестиций в основной капитал увеличились с 464,5 млн. грн. в 2003 году до 1249,2 млн. грн. в 2013 году. Для апробации результатов диссертации выбраны лидеры среди производителей молочной продукции и мороженого.

Проведен анализ способности предприятий молочной отрасли реализовать инвестиционную стратегию по трем направлениям: финансовому, производственному и управленческому. Рассмотрено влияние состояния молочного скотоводства на результаты деятельности предприятий молочной отрасли. Рассмотрены основные инвестиционные проекты, которые были реализованы выбранными предприятиями молочной отрасли с экономической, социальной и экологической целью.

Предложен методический подход для усовершенствования управления инвестиционной стратегией предприятий молочной отрасли через принятие обоснованных стратегически важных управленческих решений. Методический подход к оценке готовности предприятия к реализации инвестиционной стратегии построен на основе сопоставления внутренней готовности предприятия и требований внешней конкурентной среды.

Внутреннюю готовность предприятия предложено рассматривать с помощью групп показателей управленческой, финансовой и производственной составляющих. По каждой составляющей рассчитываются интегральные показатели, которые при сопоставлении с соответствующими интегральными показателями внешней конкурентной среды позволяют оценить достаточность готовности определенного вида деятельности требованиям внешней среды.

Построена матрица направлений управленческих решений по

совершенствованию деятельности предприятий для повышения эффективности инвестирования. Матрица позволяет рассмотреть общую готовность предприятий к реализации инвестиционной стратегии и соответствие основных видов деятельности предприятия к требованиям отрасли.

Общая готовность предприятия молочной отрасли к реализации инвестиционной стратегии может быть посчитана как соотношение внутренней готовности и требований внешней среды к реализации инвестиционной стратегии, выражена в процентах и представлена графически.

Методический подход к оценке готовности предприятия к реализации инвестиционной стратегии позволяет определить и в дальнейшем устранить недостатки в хозяйственной деятельности предприятия, которые ограничивают выбор перспективных инвестиционных проектов.

Ключевые слова: инвестиции, управление, стратегия, функциональные стратегии, показатели, инвестиционная стратегия, инвестиционный проект, предприятия молочной отрасли.

ANNOTATION

Iakymchuk T. Management of Investment Strategy at the Dairy Industry Enterprises. – Manuscript.

Thesis for obtaining the science degree of the candidate of economic sciences on specialty 08.00.04 - economics and management of enterprises (by types of economic activity) - National University of Food Technologies, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2015.

The theoretical bases of management of the investment strategy at the enterprises are studied in the thesis, the basic concepts are determined, the factors that influenced the effectiveness of investments are identified based on analysis of the companies' activity, the main differences between investment policy and investment strategy are identified. The choice of functional strategies that are taken into account in the improvement of the approach to the formation and management of investment strategy are justified.

The methodical approach to improving the management of the investment strategy through making the informed management decisions is developed. The approach of assessment of the enterprise's readiness to implement an investment strategy is based on a comparison of internal readiness and requirements of the environment. It allows identifying deficiencies that limit the choice of investment projects and taking remedial action in the economic activities of the enterprises.

Keywords: investment, management, strategy, functional strategies, indicators, investment strategy, investment project, enterprises of the dairy industry.